

Editor: Vasile Burlui
Redactor: Iulian Popescu
Tehnoredactare: Alexandra Uzier
Corectura: Paul Gorban
Design copertă: Ionuț Broșțianu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DABIJA, NICOLETA

Îndrăgostitul cu o sută de chipuri / Nicoleta Dabija. - Iași: Cartea Românească Educațional, 2019
 ISBN 978-606-8982-66-3

94

Nicoleta Dabija

ÎNDRĂGOSTITUL CU O SUTĂ DE CHIPURI

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional
 Copyright © Editura Cartea Românească Educațional, Iași - 2019
 Adresa: Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2, Iași – 700124
 www.ecredu.ro

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

Nicoleta Dabija s-a născut la 28 noiembrie 1978, în Constanța. A absolvit Facultatea de Filosofie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași în 2002 și cursurile de master, în Istoria Evreilor și Ebraistică, șase ani mai târziu, la aceeași universitate. Tot în 2008 devine doctor în filosofie, cu teza *Metafizică și confesiune*. Publică eseuri, cronici, recenzii, interviuri în mai multe reviste de cultură și ziare din țară. A ținut rubrica „Cronica Ideilor” la *Viața Românească* peste 9 ani. Este autoarea volumului de eseuri *Noaptea lui Cioran* (Editura Contemporanul, 2011), a cărții de interviuri *O lună în confesional. Convorbiri cu Liviu Antonesei* (Editura Eikon, 2014; reeditată în 2016) și a lucrării de filosofie *Intimitatea spiritului. Metafizica în timpul confesiunii* (Editura Eikon, 2015). A tradus în limba română integrala operei poetice a lui Giuseppe Ungaretti, volum apărut la Editura Paralela 45, în 2018, cu titlul *O viață de om*. Tot în 2018, la Editura Vinea din București, debutează în poezie cu cartea *aici nu se moare niciodată*.

Cuprins

Nota autorului	7
O interpretare la Iov	9
Înapoi la limbajul sacru, înapoi la jurământ!	27
Binele mediocru al căsătoriei sau ne-fericitul Augustin	31
De două ori om, după Holocaust	34
Omenesc prea-omenescul verb „a plagia”	38
Fratele meu, impostorul!	43
John Stuart Mill – un bărbat feminist	47
Un filosof, o chemare. Jean-Luc Marion	51
Mai Știutorul și bucuria de a fi	55
Cum ne construiește realitatea Aurel Codoban	63
Șase lecții prin care filosofia ne mai mângâie	67
Dumnezeu nu poate să moară. Rorty și Vattimo	75
Cei care nu cred tot cred. Opt mărturii	79
Nae Ionescu, din nou, subiectul mâniei	83
O căutare a trăirii în oglinda timpului	87
O căutare de sine în ne-singurătate	91
Un pustiu de bine	94
Elogiul unei nebulii contemporane	97
Moartea ca performance	101
Din manuscrisul unui nemuritor	105
Michel Onfray și câteva radicalități existențiale de secol XIX	108
Puțin nomadism sexual sau spre o erotică solară	111
Îndrăgostitul cu o sută de chipuri	115
Bertrand Russell, în căutarea fericirii noastre	119
Un sceptic moderat. Bertrand Russell	123
2 x singurătate = Solomon Marcus	127
Destinul omenirii în trei mii de cuvinte	131
Călătoria unui călugăr budist în camera științei	134
Când timpul ne locuiește, iar spațiul ne refuză	138
Libertatea gesturilor înseamnă revoluția lor	141
La ce ne mai trebuie inutilul?	144
Nuditatea și alte fantome ale vremurilor	147
Leacuri contra fanatismului, de la Amos Oz	150

Compașiune, milă, solidaritate. Doar trei concepte?	154
De ce să filosofăm, și totuși, cum să nu o facem?	157
<i>Homo sapiens</i> sau <i>homo sapiens</i> ?	161
Lumea e bolnavă. Să-i facem radiografia!	165
Nici real, nici imaginar. Peste tot, hiperrealitatea.....	169
O lecție clasică: relația Maestru-Discipol.....	173
Inteligența de una singură <i>versus</i> inteligența care stă laolaltă.....	177
De ce se duc filosofi la piață?.....	180
Filmul, peștera artei.....	184
Cărțile care ne dau lecții de viață	187
Cei plecați în căutarea sinelui.....	191
Iluzia și străduința originalității.....	194
Omul non-uman sau dincolo de ființă	197
O altă întoarcere a fiului risipitor	200
„Ultimii mohicani” ai cuvântului	204
Karl Jaspers – conștiința în proces cu istoria.....	207

NOTA AUTORULUI

Această carte adună o bună parte din articolele-eseu apărute, din septembrie 2009 până în aprilie 2019, la rubrica Cronică ideilor a revistei „Viața Românească”. Ordinea lor în volum nu este cronologică, intenția mea fiind de a crea o oarecare unitate. Primul și ultimul eseu au fost publicate tot în „Viața Românească”, însă înainte de rubrica Cronică ideilor, astfel încât am preferat să le plasez strategic, unul să deschidă cartea, celălalt s-o încheie, și pentru că, într-un fel, ele pot permite o punte peste restul articolelor, adevăratul conținut al Cronicii ideilor.

O INTERPRETARE LA IOV

Iov este un personaj extrem de comentat, atât în hermeneutica biblică, teologică, cât și în filosofie, psihologie, literatură, istorie etc., motiv pentru care m-am gândit că Iov ar putea fi supus unei analize interdisciplinare. Concluzia acestei cărți faimoase din *Biblie* este însă teologică, iar opinia mea este că numai având în vedere această concluzie, care nu răspunde problemei dreptății divine, dar relevă existența divină și credința profundă a lui Iov în Dumnezeu, celelalte interpretări nu alunecă spre soluții slabe, hermeneutic, sau chiar false.

Cu fiecare situație gravă ori aparent fără ieșire a existenței noastre, povestea biblică a suferinței lui Iov ne revine în minte. Indiferent de răspunsurile care au dominat gândirea filosofilor, teologilor și istoricilor de-a lungul veacurilor, problema suferinței se naște ca o noutate în viața fiecăruia dintre noi. Neobișnuitul întrebării: „de ce omul drept are parte de suferință?” menține viu misterul asupra încercării durerii, astfel că, în ciuda răspunsurilor la îndemână, definitive în diferite spații ale gândirii, ne simțim neajutorați în îndoiala noastră. Lacunele de date, determinate de vechimea povestirii biblice, îngreunează munca istoricului, și de altfel, datele în sine nu ajută la găsirea unei soluții pentru tema răului. Filosoful, preocupat prea mult de înțelegerea suferinței în sine, dă răspunsuri relative, lăsând în urmă relația deosebită, fundată pe devoțiune, a omului cu Dumnezeu, sau suspectându-l pe cel din urmă de nedreptate. Teologul are pregătit un singur răspuns, al încercării omului drept, intuit dinainte de oricine trăiește în acest spațiu de interpretare. Rămâne deschisă, în cazul celui din urmă, cel puțin întrebarea: „de ce are nevoie Dumnezeu să-l încerce pe cel drept când este atotștiutor?”

Nu îmi propun în studiul de față să depășesc interpretările și răspunsurile date pildei întruchipate în *Cartea lui Iov*, conștientă fiind că o asemenea intenție ar fi mult exagerată, anapoda și fără sorți de izbândă (e suficient să cunoști doar o parte din

numeroasele scrieri asupra acestei povești biblice ca să devii modest). Îmi propun doar o succintă prezentare a diverselor interpretări și soluții date situației lui Iov și astfel să înțeleg, pe de o parte, care ar putea fi răspunsul mai puternic, în detrimentul celorlalte, iar pe de altă parte, de ce nu se poate spera la un răspuns nou raportat la ce s-a spus și s-a scris până acum.

1. Datele istoricului

În afara locului unde a trăit personajul cunoscut ca Iov, țara sau ținutul Uz, avem impresia că scrierea cărții lui Iov duce în cârcă o fantezie populară ori religioasă. Asupra acestui personaj biblic există nu numai legende evreiești, ci deopotrivă creștine și musulmane, mai cunoscut fiind *The Poem Of Job*, semnat de W.B. Stevenson în 1947, scriere aparținând tradiției islamice. În *Biblie*, numele de Iov apare și în *Iezechiel* (14:14, 20), și în *Iacob* (5:11). Însă, dacă-l identificăm pe Daniel din *Iezechiel* nu cu cel din timpul Exilului, ci cu personajul menționat în inscripțiile ugaritice, putem stabili o dată foarte veche pentru toate cele trei nume din *Iezechiel* (14:14), anume Noe, Daniel și Iov¹.

Nu se știe când anume a trăit personajul biblic Iov. Elie Wiesel susține că el poate fi situat în vremea lui Abraham, Iacov, Moise, Samson, Solomon, Ahasveros sau în timpul Exilului babilonian². Potrivit acestor date, Iov ar fi trebuit să fi trăit peste 800 de ani, și nu 210, cum înțelegem din *Biblie*. Apatrid, el aparține mai multor națiuni, mai multor epoci totodată. *Cartea lui Iov* este singurul text biblic a cărui acțiune nu se desfășoară pe pământ israelian, al cărui personaj nu e evreu, în care nu se face nici o mențiune asupra existenței poporului evreu și nici asupra

¹ *Dicționarul Biblic*, redactor principal J-D Douglas, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1995.

² În *Celebrare biblică*, traducere de Janina Ianoși, Editura Hasefer, București, 1998. p. 220. Pe seama acestei neutralități pune Midraș suferințele ulterioare ale lui Iov. Esențială aici pare problema responsabilității, nu cea a pedepsei sau suferinței. În vremuri de primejdie, nimeni nu trebuie să fie precaut, să se abțină de la participare, „neutralitatea este criminală”, crede Wiesel (Sandu Frunză, „The Unspeakable: With Elie Wiesel on Philosophy and Theology”, în „Journal for the Study of Religions and Ideologies”, 7, 19, Spring 2008).

faptului că Tora a fost dată poporului lui Israel³. Majoritatea textelor redau un Iov ne-evreu. Numele de Iyyob, de asemenea, nu e tipic evreiesc, fiind relatat printre numele amoriților⁴. Personajul nostru este prezentat pe rând ca înalt-funcționar egiptean, consilier la curtea faraonilor, confrate cu Balaam și cu Yitro. Când faraonul întreabă cum să-și rezolve problema evreiască, Yitro este cel care optează în favoarea cererii lui Moise de a lăsa poporul evreu să plece, Balaam este cel care se opune, în timp ce Iov ține să rămână neutru⁵. O altă legendă îl descrie ca stabilit în Canaan, cu mult înainte de venirea evreilor. El moare chiar în ziua în care pătrund în Canaan evreii lui Moise. Motiv pentru care cei din urmă găsesc țara pustie și tristă, căci locuitorii ei sunt plecați la înmormântarea lui Iov⁶. Nu lipsesc nici vocile rabinice care susțin că Iov nu a existat în carne și oase niciodată, dar că el întruchipează o figură tipică, a celui drept care are parte mai curând de suferință⁷.

Cartea lui Iov este anonimă. Tradiția talmudică, acceptată și de majoritatea scriitorilor creștini vechi, susține că această carte ar fi fost scrisă de Moise. Același lucru îl aflăm din *Baba Bathra*. Nu există totuși dovezi obiective care să ne îndemne să afirmăm cu mai multă claritate ceva despre autorul ori data scrierii cărții. O altă variantă, regăsită în interpretarea pe care o dă Petru Creția acestei povestiri, îl identifică pe Baruh ca autor, dar nici în această direcție nu există destule argumente⁸. Să rezumăm totuși povestea. După căderea Ierusalimului (594 î.Hr.), evreii, în mare parte, au fost deportați de babilonieni în Mesopotamia. Dar autorul cărții lui Iov nu a fost, se pare, dintre aceștia. După această catastrofă, unii evrei au luat calea Egiptului, între care și presupusul autor al lui Iov, lucru înțeles din menționarea rogozului și papurei, a minelor,

³ Cf. Yeshayahou Leibowitz, studiul „Job et Antigone”, inclus în volumul *Israël et judaïsme. Ma part de vérité*, traduction de l'hébreu, préface et notes de Gérard Haddad (avec la collaboration de David Bano et Yvan Haddad), Desclée de Brouwer, Paris, p. 330.

⁴ *Encyclopedia of Religion*, Second Edition, MacMillan Reference USA, 2005, vol. 7, art. scris de Carol A. Newson (2005), p. 4930.

⁵ *Ibidem*, p. 221.

⁶ *Ibidem*, p. 222.

⁷ *Job*, Hebrew Text & English Translation with an introduction and commentary by Rabbi Dr. Victor E. Reicher, The Soncino Press, LTD, 1985.

⁸ Petru Creția traducere și comentarii, *Cartea lui Iov. Eccleziastul. Cartea lui Iona. Cartea lui Ruth. Cântarea Cântărilor*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 15.

struțului, crocodilului și hipopotamului, elemente tipic egiptene în vremea respectivă. Exilul egiptean este atestat istoric și în alte pasaje biblice, precum *Ieremia* (42:14). Au plecat acolo însuși Ieremia și ucenicul său Baruh. Este posibil ca o parte din evreii ajunși în Egipt să fi părăsit acest loc pe la sfârșitul perioadei Exilului și să fi răătăcit o vreme prin ținuturile de la Sud de Marea Moartă (Edomul sau Idumeea). Aici se situează și acțiunea din Iov și e de asemenea posibil ca tot aici să fi auzit și autorul povestindu-se de Iov (Iyyob, Hijob).

Și localizarea țării Uz este incertă. Tendința modernă o situează undeva pe granița Edomului, între deșerturile Sinaiului și Arabiei și țărmul de Sud al Mării Moarte, întrucât există indicații edomite în structura povestirii. Uz apare în *Ieremia* (25:20) și *Plângeri* (4:21). Prietenii lui Iov sunt din Teman, Șuoh și Naamath, toate trei localitățile fiind de pe teritoriul Edomului și vecinătățile sale dinspre deșertul arab⁹. Textul ebraic al cărții lui Iov, precizează însă că nu există nici un trib cu numele Naamath. Doar prin referire la casa lui Iov și a celorlalți doi prieteni ne permitem să-l localizăm tot în Vestul Iudeii (*Iosua*, 15:41)¹⁰. Tradițiile care plasează întâmplarea lui Iov în Hauran (Basan) sunt și ele probabile. Iov a fost un om foarte bogat și cu o poziție socială înaltă, dar cartea, interesată fiind mai mult de așezarea lui Iov printre cei înțelepți, lasă datele precise nefurnizate.

Cercetătorii moderni au datat cartea într-o perioadă cuprinsă între istoria lui Solomon și aproximativ anul 250 î.Hr., cele mai uzate date fiind însă între 600-400 î.Hr., deși există o tendință crescândă în a prefera date mai târzii. Yeshayahou Leibowitz, de exemplu, pledează pentru secolul V î.Hr., în epoca de început a celui de-al doilea templu și cam în aceeași perioadă în care Sofocle scria *Antigona*, în spațiul grecesc¹¹. Menționarea caldeilor, triburi nomade care jefuiau, *qesîta*, indică numai vechimea povestirii, nu și data redactării ei¹². În mod analog, în *Anchor Bible Dictionnary* se susține ideea că povestirea lui Iov datează din timpul premozaic, doar timpul compoziției fiind mai

⁹ Petru Creția traducere și comentarii, *Cartea lui Iov, Ecclesiastul, Cartea lui Iona, Cartea lui Ruth, Cântarea Cântărilor*, ed. cit.

¹⁰ *Job*, ed. cit., p. 7.

¹¹ *Israël et judaïsme. Ma part de vérité*, ed. cit., p. 333.

¹² *Job*, ed. cit., p. 4.

târziu¹³. Astfel, am înțelege de ce autorul nu a introdus în povestirea sa un israelit, pentru că nația numită astfel nu apăruse încă pe scena istoriei. Nu este explicată însă alegerea Edomului, cunoscute fiind sentimentele ostile față de acesta în perioada exilică și postexilică, dacă identificăm timpul scrierii apropiat de această perioadă. Doi factori indică încă o dată mai târzie pentru Iov, anume: apariția monoteismului și a monogamiei¹⁴. Evidențe lingvistice indică secolele VI-V î.Hr. Jung pledează pentru o apariție a cărții lui Iov între 600-300 î.Hr.¹⁵. Petru Creția consideră că asupra datei scrierii acestei povestiri nu ne putem exprima. Dacă trebuie totuși să ne gândim la o dată, e necesar să punem suferința lui Iov în legătură cu o suferință colectivă, aceea a poporului lui Israel, din vremea Exilului babilonian, în secolul VI î.Hr.¹⁶.

2. Povestea biblică și interpretarea ei

Cartea în discuție are 42 de capitole. În mod convențional, această scriere face parte din literatura poetică ebraică, sau din literatura sapiențială asupra vechiului Israel, și stă în acest caz alături de *Proverbe*, *Ecclesiastul* și *Isus Sirul*¹⁷. În structura *Bibliei*, *Cartea lui Iov* este considerată a treia din secțiunea Hagiografelor. Există încă similități între *Cartea lui Iov* și *Plângerile lui Ieremia* (cap. 3, cap. 20), *Psalmi* (37, 49, 73), pasaje din imnurile lui Amos (4:13; 5:8,9; 9:5,6), *Cartea Ruth*, legile profeților și proverbele de înțelepciune¹⁸.

Impresia lui Petru Creția este aceea că poemul nu trebuie citit ca un tratat despre justiția divină, ci mai curând ca o operă dramatică, o tragedie ce se desfășoară în cinci acte: primul solilocviu al lui Iov, disputa dintre Iov și prietenii săi (în trei scene), al doilea solilocviu al lui Iov, intervenția Domnului și, în

¹³ David Noel Editor in chief, *Anchor Bible Dictionnary*, New York Doubleday, a division of Bantam Doubleday dell Publishing Group. Inc. 666 fifth Avenue, 1992.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Carl Gustav Jung, *Răspuns la Iov*, în *Imaginea omului și imaginea lui Dumnezeu*, traducere de Maria-Magdalena Anghelescu, Editura Teora, București, 1997, p. 226.

¹⁶ *Cartea lui Iov. Ecclesiastul. Cartea lui Iona. Cartea lui Ruth. Cântarea Cântărilor*, ed. cit., p. 15.

¹⁷ *Dictionarul Biblic*, ed. cit.

¹⁸ *Anchor Bible Dictionnary*, ed. cit.

cele din urmă, cele 12 versuri cuprinzând cuvintele lui Iov, adevăratul epilog al dramei¹⁹. Sau e vorba de un dialog poetic inserat într-un cadru narativ, care cercetează misterul dreptății divine și pune în joc întrebarea asupra rostului suferinței umane.

Primul capitol îl prezintă pe Iov ca un om fără prihană și drept, „cel mai de seamă dintre toți răsăritenii”, ultimul termen făcând se pare referire la estul Canaanului²⁰. La adunarea îngerilor cu Dumnezeu se înfățișează deopotrivă Satan. Dumnezeu îl laudă pe Iov. Replica lui Satan nu întârzie: Iov este credincios și drept pentru că nimic nu-i lipsește:

1:11 „Dar ia întinde mâna Ta și atinge-te de tot ce este al lui, să vedem dacă nu Te va blestema în față!”;

1:12 „Domnul a zis către Satan: „Iată, tot ce are el este în puterea ta; numai asupra lui să nu întinzi mâna ta”²¹.

Atunci, sabeenii (un popor puternic din Sudul Arabiei, cu așezarea în vecinătatea Edomului²²) i-au ucis robii și i-au luat vitele. Focul lui Dumnezeu a căzut din cer și oile i-au ars. Caldeii (un termen general folosit pentru jefuitorii cananiți²³) i-au luat cămilele și i-au ucis robii. Un vânt puternic dărâmă casa fiului mai mare al lui Iov, în care se aflau și ceilalți feciori și fiice ale acestuia. Șapte frați și trei surori mor astfel. Numărul acestor copii ai lui Iov nu este întâmplător, el exprimă, conform unor interpretări, perfecțiunea și completitudinea²⁴.

1:20 „Atunci Iov s-a sculat, și-a sfâșiat vestmântul, s-a ras pe cap și, căzând la pământ, s-a închinat,

1:21 „Și a rostit: „Gol am ieșit din pântecul mamei mele și gol mă voi întoarce în pământ! Domnul a dat, Domnul a luat; fie numele Domnului binecuvântat!”²⁵

Capitolul doi înfățișează cea de-a doua adunare a îngerilor înaintea Domnului. Rămăs neclintit în credința sa, Iov este încă o dată laudat de Domnul. Și iarăși Satan vorbește:

¹⁹ Cartea lui Iov. *Ecleziastul*. Cartea lui Iona. Cartea lui Ruth. Cântarea Cântărilor, ed. cit., p. 24.

²⁰ Job, ed. cit., p. 1.

²¹ Biblia Ortodoxă, tipărită sub îndrumarea preafericitului părinte Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.

²² Job, ed. cit., p. 4.

²³ Ibidem, p. 4.

²⁴ Precizare făcută în Ibidem, p. 1.

²⁵ Biblia Ortodoxă, ed. cit.

2:5 „Dar ia întinde-ți mâna și atinge-te de osul și de carnea lui! Să vedem dacă nu Te va blestema în față!”

2:6 „Și Domnul a zis către Satan: „Îl dau în puterea ta! Numai nu te atinge de viața lui!”²⁶

În acest fel, hotarul dintre „a avea” și „a fi” este precis delimitat. Tot ce Iov posedă devine în scurt timp o deposedare. Drama nu e aici, ea se realizează în ființa lui Iov. Puterea divinului este jucată în această scriere în om, la nivelul lui „a fi”²⁷. Căci nu orice durere devine suferință, ci numai durerea care trădează pierderea oricărui sens de a trăi este susceptibilă a se transforma în suferință. Durerea devine suferință, conform unei interpretări actuale, când ființa noastră este zdruncinată în înțelesurile ei ultime, pe care le proiecta asupra verbului „a trăi”, „a fi”, când existența noastră devine o problemă pentru noi înșine²⁸. Suferința este întotdeauna a ființei noastre, ea nu comportă cauze exterioare pure, precum durerea, ea se asumă, nu se suportă doar, nu importă că suntem deposedați de bunuri, de sănătate, ci, trecând întotdeauna în suflet, ea devine o pierdere a esențialului care credeam că suntem.

Numele lui Iov înseamnă „vrăjmășie”, el este mediatorul între Iahve și Satan²⁹. Rolul lui Satan, membru al curții cerești, este acela de a raporta meritele și vinile asumate de muritori în fața Domnului. El inspectează pământul și aduce înaintea lui Dumnezeu observațiile asupra loialității și a corupției umane. Satan reprezintă Adversarul, Opozantul, Acuzatorul, Îngerul Morții³⁰. Această scenă, a provocării lui Dumnezeu de către Satan, conform vocilor unor istorici, nu putea fi imaginată într-o perioadă arhaică. Atenția autorului *Cărții lui Iov*, centrată în situarea acesteia într-o lume străveche, astfel că nu e de găsit nici un anacronism, nici o aluzie la Lege și la chivotul ei, a lăsat să-i scape în Prolog introducerea lui Satan, un personaj care în realitate apare mult mai

²⁶ Biblia Ortodoxă, ed. cit.

²⁷ Annick de Souzaenelle, *Simbolismul corpului uman*, traducere de Margareta Gyurcsik, Editura Amarcord, Timișoara, 1999, pp. 270-271.

²⁸ Este vorba de Ștefan Afloroaei și lucrarea *Cum este posibilă filosofia în estul Europei*, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 269.

²⁹ Annick de Souzaenelle, *Simbolismul corpului uman*, ed. cit., p. 270.

³⁰ Job, ed. cit., p. 2.

târziu în universul mental al poporului lui Israel³¹. Evreii credeau înainte în existența unor fapte supranaturale, pe care-i numeau *malachim* sau *bene Elohim*, „fii ai Domnului” (cum apar și în Iov), printre care și un Satan, dar care nu îndeplinea rolul de oponent al Domnului, ci constituia numai o altă ipostază de manifestare a lui Iahve în relația Lui cu anumiți oameni. Despre Satan în sensul cunoscut și îndelung uzat nu se vorbește în *Vechiul Testament* decât în primii ani de după Exil, nu cu mult înainte de data presupusă a scrierii cărții lui Iov³².

O altă pierdere din vedere, constatată de Petru Creția, privește lipsa lui Satan din *Epilog*-ul cărții. Eșecul acestui personaj nu mai este luat în calcul de autorul cărții, Satan nu mai apare pentru a-și conștientiza înfrângerea în fața lui Iahve. În această situație, explicația interpretului anterior numit este că autorul poemului despre Iov este deopotrivă autorul lui Satan din *Prolog*, pe care îl abandonează apoi în *Epilog*, preluat ca atare din tradiție, fără a-l mai preocupa și structura coerentă a cărții sale³³.

Introducerea lui Satan conduce, firește, la concluzii contradictorii în privința lui Dumnezeu, care pune totodată serios sub semnul suspiciunii o interpretare teologică asupra lui Iov. Eroul dramei apare ca victimă a unui pariu deosebit de crud. Nu știm în ce fel a fost posibil ca un Dumnezeu atotștiutor să mai aibă nevoie de probe pentru a se convinge de credința supusului său. Iar în condițiile în care am accepta ideea că Iov trebuia pus la încercare pentru a-l lămurii și pe Satan de nemăsurata lui putere de a crede, Iahve dovedește vanitate și cruzime³⁴. Ciudățenia persistă încă în interiorul relației autorului cu Dumnezeu, în felul în care primul îl gândește și îl prezintă pe cel de-al doilea. Un om bun e supus chinurilor în virtutea faptului că e bun, implicit pentru a-i dovedi lui Satan că acesta este credincios necondiționat. În mintea cititorului se naște inevitabil impresia unei atitudini absurde a lui Dumnezeu față de Iov, vizibilă încă din *Prolog*³⁵.

Întorcându-mă acum la întâmplarea lui Iov, textul biblic ne spune că devine lepros. Cercetătorii nu sunt însă unanim de acord

³¹ Petru Creția traducere și comentarii, *Cartea lui Iov. Ecleeziastul. Cartea lui Iona. Cartea lui Ruth. Cântarea Cântărilor*, ed. cit., p. 20.

³² Idem.

³³ Idem.

³⁴ *Ibidem*, p. 21.

³⁵ *Ibidem*, p. 22.

în privința bolii care l-a atins pe erou și acest lucru se datorează faptului că simptomele bolii sunt prezentate într-un limbaj poetic (2:7,8). Se consideră, pe rând, că Iov suferea de elefantiazis, eritem, variolă. Femeia lui îi cere acum să se lepede de credință³⁶.

2:9 „Blestemă pe Dumnezeu și mori!”

2:10 „Și Iov i-a răspuns: „Vorbești cum ar vorbi una din femeile nebune! Ce? Dacă am primit de la Dumnezeu cele bune, nu vom primi oare și pe cele rele?”³⁷

Scriptura nu o numește pe soția lui Iov. În *Midraș* ea este numită Dinah, fiica lui Iacob³⁸. O lucrare apocrifă, *Testamentul lui Iov*, precizează că Dinah e verișoara lui Iov, el însuși fiind fiul lui Esau³⁹.

La sfârșitul celui de-al doilea capitol îi cunoaștem pe prietenii lui Iov: Elifaz din Teman, Bildad din Șuah, Țofar din Naamath. Nu l-au mai recunoscut, s-au tânguit, și-au sfâșiat vestmintele, și-au presărat capul cu țărână (gesturi de pocăință). Apoi au șezut lângă el, șapte zile și șapte nopți, fără a-i vorbi.

Capitolul trei, intitulat *Plângerea lui Iov*, este locul în care Iov iese din tăcere, mai întâi acesta vorbind ca pentru sine și blestemând ziua în care a văzut lumina lumii. Dorința de a nu te fi născut, susține Petru Creția, sau de a scăpa de viață în moarte, se integrează în logica unei mari suferințe și Iov este în acest sens consecvent. Domnului nu-i adresează deocamdată decât o întrebare: de ce i-a mai făcut darul luminii ca acum să fie ca și orb?⁴⁰

Urmează optsprezece cuvântări, în optsprezece capitole, nouă ținute de cei trei prieteni, nouă de către Iov. Argumentația celor trei prieteni poate fi sistematizată în termenii următori: Dumnezeu este creatorul întregii lumi, El este principiul suficienței și permanenței sale, El o coordonează până la cel mai mărunț element al realității. Este atotputernic, voința Sa este lege și nu i se poate nimeni pune împotrivă; în fața măreției Sale fără seamăn

³⁶ Iov nu-și pierde și nevasta. Ea nu ține nici de ființa lui Iov, dar nici nu este o posesiune a acestuia. Să fi știut Satana că pierderea soției nu este dureroasă, să fie aici doar concepția autorului și a lumii vechi evreiești despre rolul femeii în comunitate?

³⁷ *Biblia ortodoxă*, ed. cit.

³⁸ *Job*, ed. cit., p. 6.

³⁹ Elie Wiesel, *Celebrare Biblică*, ed. cit., p. 222.

⁴⁰ Petru Creția traducere și comentarii, *Cartea lui Iov. Ecleeziastul. Cartea lui Iona. Cartea lui Ruth. Cântarea Cântărilor*, ed. cit., p. 27.

tremură orice faptură creată. Planurile lui Dumnezeu rămân necunoscute firii umane, doar intuiția te poate înfrupta uneori din gândul Lui. Singur Domnul cunoaște perfecțiunea, tot ce este creat de El e atins de imperfecțiune, de vină și păcat în cele din urmă. Elifaz, Bildad, Țofar, deși situați de autor în lumea pre-mozaică, nu se pot separa totuși în mod absolut de Lege. Multe cuvinte rostite de ei amintesc de ea. Se disting anumite vini ale omului ca încălcări ale voinței divine, constând în lăcomia după avere, asuprirea săracului, samavolnicia, încrederea excesivă în sine, trufia, sentimentul că-l poți amăgi pe Dumnezeu. Gândul prietenilor lui Iov, când au observat starea cumplită în care se afla acesta, ar putea fi identificat cu ideea că trebuie să existe un păcat al omului care să atragă o pedeapsă pe măsură. În plus, aceștia nu înțeleg mândria și statornicia lui Iov în a-și susține nevinovăția. Nu înțeleg de unde îi vine lui Iov înrâncenata putere⁴¹.

„Ce știi tu și înțelegi, și noi nici nu înțelegem, nici nu știm?”, îl întreabă prietenii. Însă Iov nu face nici o afirmație prin care să pretindă aceasta. El își susține numai propria inocență. A treia cuvântare a lui Elifaz aduce radical în scenă ideea unei enormități a vinei rezultată, prin deducție, din imensitatea pedepsei, lucru prezentat ca o realitate bine cunoscută (cap. 22). Pentru Elifaz, întrebarea este dacă: „Poate fi un om mai drept decât Dumnezeu? Mai pur decât Creatorul său?” (4:17)⁴².

Dar Iov crede că Dumnezeu și-a abandonat simțul justiției în cazul lui, și asta fără a se îndoi de puterea Lui infinită. Văzut din punct de vedere uman, susține Jung, comportamentul lui Dumnezeu este atât de revoltător, încât trebuie să ne întrebăm dacă în spatele lui nu se ascunde cumva un motiv mai profund⁴³. Iahve încalcă în această povestire chiar din propriile-i porunci date pe Muntele Sinai. Din perspectivă mai degrabă teologică, Isidor Epstein afirmă că Iov nu este o lucrare filosofică, și ca atare nu comportă un răspuns filosofic la problema relației dintre omul al cărui spirit este curat, dar chinuit, și aparenta nedreptate divină⁴⁴. Dacă ar fi citită filosofic, adaugă și Leibowitz, *Cartea lui Iov* ar

putea fi considerată o operă atee, așa cum o prezintă, într-unul din romanele sale, Iris Murdoch, ca o carte a cărei esență este de a demonstra că Dumnezeu nu există. Doar că Iov este una din cele mai profunde opere de credință, un text relevant despre credință (nu întâmplător, marii credincioși evrei nu au pus niciodată la îndoială caracterul sacru al *Cărții lui Iov*)⁴⁵.

Prietenii îi adaugă și tortura morală, în loc să-l susțină, ei moralizează, se comportă obtuz, lipsindu-l pe Iov de un sprijin ultim, al compasiunii umane. În fapt, Iov este separat de prietenii săi prin credința sa într-un alt model de relație divino-umană. Kant, într-un studiu din 1791, demonstrează slăbiciunea teoretică a argumentelor aduse de prietenii în favoarea teodiceei. Filosoful consideră că Iov trebuie să fi simțit că el nu-și fondează moralitatea pe credință, ci credința pe moralitate, situație în care, credința, oricât de slăbită ar fi, este a unui om autentic și pur, a unui om care nu vrea o religie a favorurilor solicitate, ci o viață bine condusă. Lévinas crede și el că Iov se opune teodiceei prietenilor săi până la sfârșitul cărții. El își dovedește, pe de o parte, fidelitatea față de Dumnezeu, iar pe de altă parte, etica, și asta în pofida suferințelor sale⁴⁶. Prietenii cred că Dumnezeu are avantajele, rațiunile Lui, care rămân necunoscute omului. Iov însă consideră că Dumnezeu și omul au aceleași noțiuni privind valorile de dreptate și echitate, care trebuie aplicate rațional în cazul actelor umane sau divine (ambele perspective aveau și au valoare pentru israeliți)⁴⁷. Dumnezeu nu vrea să fie drept, El se laudă cu puterea Lui, care primează se pare asupra dreptății. Iov vede însă în Dumnezeu în primul rând o ființă morală. Multe din versurile poemului susțin această idee:

Cap. 6:29 „Cercetați din nou. Nu este nici o viclenie! Cercetați din nou! Dreptatea mea este mereu aici!”

Cap. 10:2 „Voi spune către Domnul: Nu mă osândi; lămurește-mă, să știu pentru ce te cerți cu mine.”

Cap. 12:4 „Eu am ajuns pricină de batjocură pentru prietenul meu, eu care chem pe Dumnezeu și căruia El răspunde: cel drept, cel fără vină e pricină de răs”.

Cap. 27:6 „Țin cu tărie la dreptatea mea și nu voi lăsa-o să-

⁴¹ Petru Creția traducere și comentarii, *Cartea lui Iov. Ecclesiastul. Cartea lui Iona. Cartea lui Ruth. Cântarea Cântărilor*, ed. cit., p. 28.

⁴² *Ibidem*, p. 30.

⁴³ *Răspuns la Iov*, ed. cit., p. 215.

⁴⁴ *Judaismul*, traducere de Țicu Goldstein, Editura Hasefer, București, 2003, p. 93.

⁴⁵ *Israël et judaïsme. Ma part de vérité*, ed. cit., p. 331.

⁴⁶ Emmanuel Lévinas, studiul „Suferința inutilă” inclus în volumul *Între Noi. Încercare de a-l gândi pe celălalt*, traducere de Ioan Petru Deac, Editura ALL, București, 2000, p. 107.

⁴⁷ *Encyclopedia of Religion*, ed. cit., p. 4932.